

VLADIMÍR ŠILHAVÝ

Nový druh pavouků z okolí Třebíče

Porrhoma moderatum n. sp.Nova species *Araneorum* Moraviae occidentalis,ČSR: *Porrhoma moderatum* n. sp.

(Práce z Přírodovědeckého klubu Domu osvěty v Třebíči)

Na západ od Třebíče v malebném údolí řeky Jihlavy poblíž vesnice Sokolí strmí nad vodou vysoká rulová skála. Při jejím úpatí nevysoko nad hladinou zeje šikmo uložený šterbinovitý otvor, kterým můžeme vniknout asi 15 m do nitra skaliska. Po úzké vstupní části se musíme asi po čtyřech metrech protáhnout malým otvorem do prostornější jeskyňky, ze které vychází vzadu vpravo slepá chodbička.

Přední oddíl je celkem světlý, otevřený k severozápadu, střední část je osvětlena jen nepřímo malým otvorem, slepá chodba je úplně temná.

Jeskyňka je pokládána za starou zkušební kutací štolu. Podrobně ji vyměřil a popsal i s pověstmi, které se k ní pojí, F. Peřál v časopise »Od Horáck k Poddyjí« (viz seznam literatury). Podle mého názoru je původ chodby mnohem starší. Domnívám se, že jde o přirozenou skalní trhlínu, která byla rozšířena nejprve vodou (dno středního oddílu leží asi 1½ m nad hladinou řeky) a později snad dodatečně zvětšena lidskou rukou. Pro tento předpoklad by svědčilo několik okolností.

1. Konečná chodba se svažuje dosti prudce dolů a je zakončena kamenitou sutí. V době vyššího stavu vody v řece (z jara) jsou kameny zatopeny vodou, jejíž hladina leží ve stejné výšce jako hladina řeky. V letních měsících je konečná část chodby bez vody. Souvisí tedy asi vnitřní prostory s řekou.

2. Uvnitř jeskyňky žije pavouk, jehož systematicky nejbližší příbuzní byli nalezeni v jeskyních Moravského krasu. Tvar jeho kopulačních ústrojí vykazují určité odchylky, které se nemohly vyvinout v historické době a svědčí o izolovanosti a stáří biotopu.

Už ve vstupní chodbě nás upoutají zajímavé útvary, které visí se stropu a se stěn jako kuličky, připevněné vláknem. Jsou to zámotky s vajíčky křížáka temnostního, *Meta menardi* (L a t r.), dosti hojného našeho pavouka ve velkých sklepeních, dolech a na jiných temných místech. Ještě větší množství kokonů je ve střední části. Často sedí samičky u zámotku a střeží jej před nepřáteli. Pod kameny střední části žije i veliký černavý pavouk *Amaurobius fenestralis* (S t r o e m), dále příslušníci bezkřídleho hmyzu, jako chvostoskoci, vidličnatky, před zimou je jeskyňka útočištěm komárů a motýlů. Nejzajímavější ze všech drobných obyvatel temných prostor je drobný pavouček, bělavý nebo špinavě nažloutlý, kterého najdeme buď pod kameny nebo v drobných skulinkách na stěnách. Sedí u malé sítky, která stěží může sloužit k chytání kořisti. Samičky hlídají malý, skoro polokulovitý kokon s vajíčky, který je připoután ke kamenu nebo na stěně chodby.

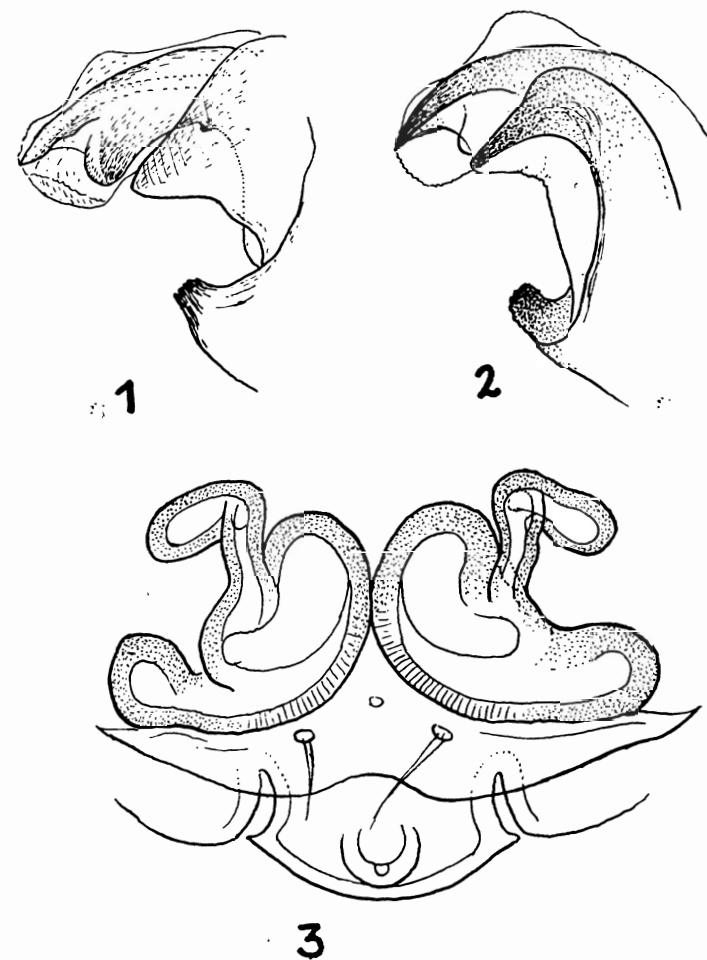
Oči tohoto pavoučka jsou malé, světlé a zřejmě nepotřebné. U mnohých příbuzných tohoto druhu docela vymizely.

Pavoučci jsou příslušníky zajímavého rodu *Porrhoma* E. S., jehož většina druhů žije na temných místech, pod listím v hrabance, pod hlubokými kameny, v tmavých skulinách skal, ve sklepech, dolech a hlavně jeskyních.

Jednotlivé druhy rodu *Porrhoma* se dají jen velmi nesnadno rozlišit, přesně se mohou určit pouze samečci podle tvaru posledního článku makadel. Systematika této skupiny pavouků byla nejednotná, až v roce 1940 Miller a Kratochvíl, kteří měli četný vlastní materiál a většinu cizích sběrů, provedli revisi všech středoevropských druhů rodu *Porrhoma* (viz literaturu).

Po prvé jsem našel *Porrhomu* v jeskyňce 19. dubna 1941; všechny nalezené kusy byly nedospělé a nebylo možno je určit. V pozdějších letech jsem nacházel jenom samičky, teprve 20. a 28. září 1952 jsem chytil také dospělé samečky. Při určování jsem zjistil, že patří do příbuzenské skupiny druhu *Porrhoma egeria*, z níž jsou zatím známy druhy *P. egeria* E. S., *P. pallidum* Jackson, *P. Campbelli* (F. Cambridge), *P. Fagei* Miller et Kratochvíl a *P. moravicum* Miller et Kratochvíl. Z nich žijí na území naší vlasti druhy *P. Fagei*, *pallidum* a *moravicum*, ostatní dva druhy žijí jižněji.

Podrobnější studium samčích kopulačních ústrojí ukázalo, že naši pavouci jsou blízcí druhu *Porrhoma moravicum*, který byl nalezen v jeskyních Moravského krasu, Tatrách a Jeseníkách; liší se však nápadně hlavně ostrým zakončením stylu, vzájemným uspořádáním horní a dolní apofysy, konečně i tvarem vnitřních samičích kopulačních ústrojí (viz obrázky). Označuji proto druh nalezený na uvedené lokalitě u Třebíče jako *Porrhoma moderatum* n. sp.

1. *Porrhoma moravicum* Miller et Kratochvíl. - Stylus et apophysae palpi maris. - 2. *Porrhoma moderatum* n. sp. - Stylus et apophysae palpi maris. - 3. *Porrhoma moderatum* n. sp. - Vulva.

Annis 1941–1952 in caverna haud procul ab urbe Třebíč apud viculum Sokolí araneas generis *Porrhoma* E. S., affines speciei *Porrhoma moravicum* Miller et Kratochvíl, inveni. Forma organorum copulate riorum bene distinguuntur (vide figuras).

Porrhoma moderatum n. sp.

Longitudo corporis 2–2,5 mm. Cephalothorax et extremitates flavo-testacei, pars anterior cephalothoracis obscurior. Oculi albidi, parvi. Abdomen albo-flavidum.

Palpus maris: Velum simile velo speciei *P. moravicum*. Stylus acuminatus, apophysis superior triangularis, subacuta, apophysis inferior denticulata. Positio ambarum apophysarum alia ac apud sp. *moravicum*.

Vulva: vide figuram.

Localitas typica: caverna anonyma apud viculum Sokolí, Moravia occidentalis, ČSR.

Holotypus maris, paratypi mares et feminae in collectione mea.

LITERATURA

- MILLER, F., KRATOCHVÍL, J., 1940: Ein Beitrag zur Revision der mitteleuropäischen Spinnenarten aus der Gattung *Porrhoma* E. Sim. Zool. Anzeiger, Bd 130, 7/8. — V této práci je uvedena veškerá důležitá literatura.
- PEŠTÁL, F., 1936: Staré štoly západně od Třebíče. Od Horácka k Podyjí, XIII, Znojmo.

VLADIMÍR ŠILHAVÝ

Eine neue Spinnenart aus der Umgebung von Třebíč,

Porrhoma moderatum n. sp.

Zusammenfassung

In den Jahren 1941–1952 fand ich in einer kleinen Höhle unweit von Třebíč bei dem Dorfe Sokolí Spinnen der Gattung *Porrhoma* E. S., verwandt der Art *Porrhoma moravicum* Miller et Kratochvíl. Sie unterscheiden sich gut durch die Form der Kopulationsorgane (siehe Abb.).

Porrhoma moderatum n. sp.

Körperlänge 2–2,5 mm, Cephalothorax und Extremitäten rostgelb, Vorderteil des Cephalothorax dunkler. Augen weisslich, klein, Hinterleib weissgelblich.

Palpus des Männchen: Velum ähnlich wie bei *P. moravicum*. Stylus mit scharfer Spitze, obere Apophyse dreiwinkelig, fast scharf, untere Apophyse gezähnt. Gegenseitige Lage beider Apophysen ist abweichend wie bei Art *P. moravicum*.

Vulve: siehe Abb.

Typischer Fundort: unbenannte kleine Höhle bei dem Dorfe Sokolí, Westmähren, ČSR.

Der Holotyp des Männchens, die Paratypen der Männchen und der Weibchen sind in meiner Sammlung deponiert.